

Vilniaus pedagoginis institutas
TSRS istorijos katedra

Eugenijus Jovaiša

1985 metų Dauglaukio k. (Tauragės raj.)
plokštinio kapinyno tyrinėjimų

ATASKAITA

Vilnius, 1986

Turinys

- I. Kapinyno tyrinėjimų istorija
- II. Tirtųjų plotų ir kapų aprašymas
- III. Trumpos išvados
- IV. Radinių sąrašas
- V. Planų ir piešinių sąrašas

Kapinyno tyrinėjimų istorija

VVPI TSRS istorijos katedros ekspedicija (1) 1985 m. tęsė II–III a. po Kr. plokštinio kapinyno, esančio Tauragės rajono P dalyje, kairiajame Jūros upės krante, Dauglaukio kaimo gyventojų A. Šakio sodyboje, tyrinėjimus.

Kapinyno žvalgomieji tyrinėjimai buvo pradėti 1983 m. Tada LTSR kultūros ministerijos Mokslinės metodinės kultūros paminklų apsaugos tarybos ekspedicija Š, R, P, V kapinyno dalyse ištyrė 4 plotus (plotai I, II, III, IV), kuriuose rado 12 nedegintų mirusiųjų kapus (2). Šiuos tyrinėjimus finansavo vietinis „Raudonosios žvaigždės“ kolūkis, nes sodyboje esantis avarinis medinis namas (jam, pasak gyventojų, apie 200 metų) buvo netinkamas šeimai gyventi. Tikėtasi, jog po šių tyrinėjimų Lietuvos TSR kultūros ministerija duos leidimą naujo, mūrinio gyvenamojo namo statybai. Tačiau žvalgomieji tyrinėjimai parodė, kad kapinynas yra vertingas archeologijos paminklas, ir jo tyrimai gali tęstis daug metų. Toliau finansuoti tyrinėjimus kolūkis neapsiėmė, ir Lietuvos TSR kultūros ministerija per Lietuvos TSR MA Istorijos institutą pasiūlė VVPI TSRS istorijos katedrai imtis tirti šį kapinyną.

1984 m. VVPI ekspedicija pradėjo stacionarius tyrinėjimus. Paaiškėjo, jog naujo gyvenamojo namo statybos interesai nesuderinami su Lietuvos TSR Kultūros paminklų apsaugos įstatymu bei stacionarių šio kapinyno tyrinėjimų galimybėmis. A. ir V. Šakių šeima, beje, mediniame name niekada negyveno, dalyvaujant Tauragės rajono LDT Vykdomojo komiteto vyr. architektui A. Paulauskui, sutiko statyti namą Dauglaukio gyvenvietės sutvarkymo generaliniame projekte numatytame namų masyvo rajone.

1984 m. buvo ištirti 6 plotai (V, VI, VII, VIII, IX, XI), kur rasta 12-os nedegintų mirusiųjų kapai (3)

1985 m. liepos 15–rugpjūčio 24 dienomis kapinyno tyrinėjimai buvo tęsiami.

Tirtųjų plotų ir kapų aprašymas

P, Š, ŠV ir V kapinyno dalyse buvo tiriami plotai X, XII, XIII, XIV, XV, kur rasta 4 nedegintų mirusiųjų kapai. Jie žymėti tęsiant ankstesnę numeraciją. Tad 1985 metais rastieji kapai yra Nr. 25, 26, 27, 28.

Plotas X

Plotas X (9×3 m) išplanuotas RV–ŠV kryptimi, statmenai plotui VI ir yra lygiagretus plotui IX (žr. kapinyno situacijos planą). PR kraštinė žymėta skaitmenimis 1...9, ŠV – raidėmis ABC. 0,45 m gylyje nuo žemės paviršiaus, kv. C 1, 2, 3, 4, atsidengė dalis 1983 m. tirtojo IV ploto (žr. ploto X planą). 0,64 m gylyje nuo žemės paviršiaus, kv. A 5, 6, 7, atsidengė likusioji 1984 m. IX plote rastosios ūkinės duobės dalis (žr. ploto IX planą, 1984 m. tyrinėjimai). Ji, kaip buvo nurodyta, ovalo formos, duobės šlaitams sustiprinti buvo naudojami vertikaliai sudėti rąsteliai. Likusios ūkinės duobės ilgis 1,40m, plotis – 0,4 m. Tame pat horizonte, 0,64 m gylyje nuo žemės paviršiaus, kv. A9, atsidengė dalis ūkinės duobės, kurios tąsa išryškės, tiriant plotą XIV. Ji ovalo formos, matomosios kraštinės ilgis 0,8 m (žr.. ploto X planą).

Moters kapas 25

0,62 m gylyje nuo žemės paviršiaus, kv. A7, 8, B7, 8, C7, atsidengė kapo duobės kontūras, orientuotas PV–ŠR kryptimi. Duobė pailgos formos, užapvalintais galais, ŠR duobės galas platesnis. PV ji atsiremia į ploto sieną. Duobės ilgis 2,04m, plotis ŠR gale 0,45 m, PV – 0,61 m.

1,14 m gylyje nuo žemės paviršiaus, kv. A7, B7, C7, atsidengė moters kapas. Griaučiai iš esmės sunykę: išlikę apatinio žandikaulio, smegeninės ir dilbio kaulų fragmentai. Galima buvo įžiūrėti rankų ir kojų kaulų kontūrus. Sprendžiant iš likusių kaulų ir įkapių padėties, kontūrų, moteris buvo palaidota aukštiekninka, galvūgaliu į PV 200° kampu. Dešinioji ranka, atrodo, buvo sulenкта stačiu kampu ir padėta ant juosmens, kairioji – kiek atmesta į šoną, sulenкта buku kampu. Rankų plaštakos, atrodo, lietė viena kitą.

Įkapės:

Mirusiosios viršugalvyje, prie išlikusio smegeninės fragmento rasti žalvarinių įvijų fragmentai. Kaklo srityje rasta žalvarinė antkaklė kūginiais galais su pakabučiais. Kūgeliai buvo nukreipti į kairę pusę statmenai kapo ašiai. 0,17 m nuo apatinio žandikaulio kojūgalio link, įstrižai centrinei kapo ašiai ir galvutėmis į PR, lygiagrečiai vienas kitam, buvo rasti du žalvariniai statinėliniai smeigtukai, sujungti žalvarine grandinėle. 0,10 m nuo smeigtukų kojūgalio link rastos dvi žalvarinės juostinės pusapvalio pjūvio apyrankės. Jos buvo užmautos ant kiekvienos rankos (jų viduje išliko dilbio kaulų fragmentai).

Tikrinant kapo duobės dugną, kuris baigėsi po 10 cm, nei radinių, nei organinės medžiagos liekanų nerasta.

*

Nuėmus kapą, plotas buvo tiriamas toliau. 1,4–1,5 m gylyje nuo žemės paviršiaus atsidengė balto smėlio su natūraliais molio intarpais sluoksnis. Tuo ploto X tyrinėjimai buvo baigti.

Plotas XII

Plotas XII (19×4+9 kv. m) išplanuotas ŠV–PR kryptimi statmenai plotui VI. Jis yra lygiagretus Š gyvenamojo namo sienai (žr. kapinyno situacijos planą). PR kraštinė žymėta raidėmis ABCL, PV – skaitmenimis 1...19. Kadangi tiriamajame plote, kv. D1, 2, 3, 4, atsidengė kapo duobės kontūro dalis, tai plotas ŠR ir ŠV kryptimi buvo pratęstas 3 m. Atitinkamai raidinė ploto numeracija pakito, ir PR kraštinė žymėta raidėmis ABCDEFG.

Dvigubas kapas 26

0,72 m gylyje nuo žemės paviršiaus, kv. D 1, 2, 3, 4, F 1, 2, 3, atsidengė kapo duobės kontūras. Jis orientuotas ŠV–PR kryptimi. PR gale suardytas, kasant ūkinę duobę (žr. ploto XII planą). Ūkinė duobė buvo beveik taisyklingo apskritimo formos, 1,78 m skersmens. Jos pusė pradingsta PR sienoje (link 1983 m. tirtojo ploto IV).

Kapo duobė pailgos formos, užapvalintais galais. Likusios duobės ilgis 2,21 m, PR – 1,27 m. Preparuojant kapo duobę, visame plote susidurta su medžio angliukais ir jų lizdais.

1,03 m gylyje nuo žemės paviršiaus atsidengė buvusio dvigubo kapo vieta. Griaučiai neišliko: tik matėsi griaučių A smegeninės vieta ir kairiojo šlaunikaulio kontūras. Griaučių B matėsi tik kairiojo ir dešiniojo šlaunikaulių kontūrai. Tiriant kapą, susidarė įspūdis, jog abu mirusieji buvo palaidoti aukštiekninki (žr. kapo 26 planą). Sprendžiant iš griaučių kontūrų ir kapo duobės orientacijos, mirusieji buvo palaidoti galvomis į ŠV 290° kampu.

Tikrinant kapo dugną, nei dirbinių, nei organinės medžiagos nerasta.

*

Patikrinus dvigubo kapo vietą, plotas XIII buvo skutamas toliau. Visame tirtame plote buvo rausvo smėlio su žvyro priemaišomis sluoksnis. Kai kur būdavo molio intarpai. Tai sudarydavo duobių kontūrų regimybę. Pasiekus PR ploto gale 1,80 m, o ŠV 2,10 m gylį, galutinai paaiškėjo natūrali sluoksnių prigimtis, ir ploto tyrinėjimai nutraukti.

Plotas XIII

Plotas XIII (9x7 m) išplanuotas ŠR–PV kryptimi, yra statmenas plotui XIII (su ploto XIII ŠV galu sudaro vieną tiesę) ir lygiagretus gyvenamojo namo V sienai (žr. kapinyno situacijos planą). ŠR kraštinė žymėta raidėmis ABCDEFG, - PR – skaitmenimis 1...9.

Į tiriamojo ploto teritoriją pateko ažuolas, kuriam, pasak vietos gyventojų, apie 200 metų. Ažuolas buvo ligotas, apie 50% jo šakų nudžiūvę. Suderinus su Tauragės rajono LDT Vykdomojo komiteto žemės ūkio valdyba, Gamtos apsaugos inspekcija ir Dauglaukio LDT Vykdomuoju komitetu, buvo nutarta ažuolą nupjauti. Be viso kito, baimintasi, jog, pašalinus žemes nuo jo šaknų, jis gali užvirsti ant šalia esančio mūrinio gyvenamojo namo (žr. kapinyno situacijos planą). Vėliau paaiškėjo, jog nuogaštauta buvo ne be reikalo: ažuolo šerdis pasirodė esanti sunykusi, ir didžiulį svorį laikė 8–10 cm storio gyva mediena.

0,45 m gilyje nuo žemės paviršiaus, kv. B 2, 3, C 2, 3, E 4, 5, F 4, 5, G 4, 5, atsidengė dvi apskritimo formos (1,56 ir 1,36 m skersmens) ūkinės duobės. Trečioji ūkinė duobė (kv. B9, C 6–9, D 5–9, E 5–9) atsidengė tame pat horizonte. Ji netaisyklinga, pailgos formos, atsiremianti į PV ploto sieną (žr. ploto XIII planą). Ši ūkinė duobė kasta, matyt, labai seniai, nes ji yra ažuolo šaknų rajone ir, atrodo, yra senesnė nei ažuolas.

0,95 m gilyje nuo žemės paviršiaus, kv. B 6, 7, C 6, 7, atsidengė stačiakampio formos iš kampuose sukirstų rąstelių rentinio liekanos. Vienas jo galas atsiremia į 3-iąją ūkinę duobę, ir jis neišliko. 1,25 m gilyje nuo žemės paviršiaus šis rentinys baigėsi. Abejotina, kad tai būtų šulinio likučiai. Greičiau tai rūselio bulvėms laikyti liekanos. Rentinio dydis – 1,4x0,9 m.

Suardytas vyro kapas 27

0,84–0,87 m gilyje nuo žemės paviršiaus, kv. C5, atsidengė kapo akmenys ir duobės kontūro dalis. Jis pastebimas tik R pusėje: vienas jo galas pradingsta 3-ioje ūkinėje duobėje, o kitas – Š galas, užapvalintas. Likusiojo kontūro ilgis – 1,2 m (žr. ploto XIII planą).

1,02 m gilyje nuo žemės paviršiaus, kv. C 4, 5, D 5, atsidengė buvusi vyro kapo vieta. Griaučių neišliko. Abejose galvūgalio pusėse buvo padėti du akmenys, kuri plokštumos nuolaidžios į kapo vidų. Atstumas tarp jų – 0,21 m, dydžiai – 27,5x20,0x15,0 ir 30,5x30,5x14,5 cm. Sprendžiant iš akmenų padėties ir įkapių, mirusysis buvo palaidotas galvūgaliu į ŠV 350° kampu.

Įkapės:

Ten, kur turėjo būti mirusiojo galva, atsidengė sulaužytos žalvarinės antkaklės lankelio dalis ir geležinio peilio geležtės fragmentas.

Tikrinant kapo dugną, nei dirbinių, nei organinės medžiagos nerasta.

Kapas 28

Kapas 27 akmenų viršūnių horizonte, kv. A1, B1, 2, C2, atsidengė kapo duobės kontūras, orientuotas Š–P kryptimi. Kapo duobės P dalis suardyta, kasant ūkinę duobę 1 (žr. ploto XIII planą). Likusioji kapo duobė buvo pailga, užapvalintais galais. Ilgis – 1,48 m, plotis P gale – 0,84 m, Š – 0,68 m.

1,15 m gilyje nuo žemės paviršiaus atsidengė sunykęs kapas. Š duobės gale rastas tik apatinio žandikaulio ir smegeninės fragmentai. Sprendžiant iš jų ir kapo duobės orientacijos, mirusysis buvo palaidotas galvūgaliu į ŠV 350° kampu.

Įkapės:

Dešinėje apatinio žandikaulio pusėje atsidengė 3 „vėžlio šarvo“ formos žalvarinės plokštelės. Sunku pasakyti, ar tai kepuraitės, ar drabužio papuošimų dalys.

Tikrinant kapo duobės dugną, nei dirbinių, nei organinės medžiagos nerasta.

*

Atsitiktiniai radiniai plote XIII

Preparuojamų ažuolo šaknų rajone buvo rasti 2 dirbiniai. 1,18 m gilyje nuo žemės paviršiaus, kv. G6, rasta žalvarinė prūsų serijos akinė segė. 1,37 m gilyje nuo žemės paviršiaus, kv. C9 rastas geležinis įmovinis ietigalis. Galimas daiktas, jog šie dirbiniai yra iš ažuolo rajone buvusio kapo.

Nuėmus kapus, plotas XIII buvo skutamas toliau iki 1,45 m gylio. Paaiškėjo, kad kapų čia daugiau nėra: visame plote buvo pasiektas nejudintas rausvos spalvos smėlis. Šiame sluoksnyje išliko tik trijų ūkinių duobių kontūrai. Darant ūkinės duobės 1 pjūvį, paaiškėjo, jog ši palaipsniui siaurėja, o pasiekus 1,98 m gylį, ji baigėsi. Tuo šio ploto tyrinėjimai buvo baigti.

Plotas XIV

Plotas XIV (9×3 m) išplanuotas vidinėje, PR, gyvenamojo namo pusėje ŠR–PV kryptimi. Jo ŠV sutampa su plotų X, XI PR sienomis (žr. kapinyno situacijos planą). PR ploto siena žymėta skaitmenimis 1...9, ŠR – raidėmis ABC.

Ploto XIV velėninis sluoksnis svyravo nuo 0,39 m ŠR iki 0,55 m V dalyje. Po juo atsidendė šviesiai pilkos spalvos žemės sluoksnis, kuriame ėmė ryškėti ūkinių duobių kontūrai. Jų plote rasta 4. Pirmoji ūkinė duobė (1,96×1,28 m dydžio) rasta kv. B 6,7, C 6, 7, (žr. ploto XIV planą) yra tąsa plote X aptiktajai (žr. ploto X planą). Antroji ūkinė duobė, kv. B 6, 7, A 6, 7, apskritos formos (1,48 m skersmens), ŠR pusėje susilieja su pirmąja. Trečioji duobė, kv. A 3–5, B 3–5. Ji pailgos formos, pradingsta PR ploto sienoje (1,52×1,44 m dydžio). Ketvirtoji duobė, kv. A 1, 2, B 1, 2, netaisyklingos formos, primenanti žmogaus siluetą. Ilgis – 1,36 m, plotis PR – 1,52 m, ŠV – 0,68 m. Pasiekus 1,23 m gylį nuo žemės paviršiaus, paaiškėjo, kad be aprašytųjų duobių jokių kitų duobių čia nebūta. Šiame horizonte buvo pasiektas nejudintas rausvo smėlio sluoksnis. Tuo šio ploto tyrinėjimai buvo baigti.

Plotas XV

Plotas XV buvo išplanuotas (10×4 m) gyvenamojo namo vidinėje, PR pusėje ŠV–PR kryptimi. Jis yra statmenas plotų XIV, XI atžvilgiu ir sudaro nurodytų plotų tąsą PV kryptimi (žr. kapinyno situacijos planą). PV ploto kraštinė žymėta skaitmenimis 1...10, ŠV – raidėmis ABCD. Plotas XV žymia dalimi uždengė 1983 m. tirtąjį plotą I (žr. ploto XV planą).

Ploto XV velėninis sluoksnis siekė nuo 0,55 m ŠV iki 0,77 m PR. Šiame horizonte kapų duobių kontūrų nepastebėta. Po šviesiai pilkos spalvos žemės sluoksniu sekė geltonos smėlio sluoksnis. Jame įsiterpdavo natūralūs molio sluoksniai, sudarydami įvairias konfigūracijas, kurios skutant toliau, keisdavosi. Stambesni molio intarpai ir jų konfigūracijos parodytos ploto XV plane.

Pasiekus 1,85 m gylį, paaiškėjo, jog minėtame sluoksnyje nėra kapų duobių pėdsakų. Tuo šio ploto tyrinėjimai buvo baigti.

Trumpos išvados

1985 m. kasinėjimų metu buvo ištirti 5 plotai (iš viso 242 kv. m. žemės).

1985 m. rasti 4 nedegintų mirusiųjų kapai.

Šiuo metu kapinyne ištirti 28 kapai.

Tirtieji kapai datuoti II–III a. po Kr.

Kasinėjimai bus tęsiami 1986 metais.

Radinių sąrašas (4)

Moters kapas 25

1. Antkablė, žalvarinė, kūginiais galais su pakabučiais. Dydis – 15,3×14,4, padaryta iš apvalios vielos, kurios $\varnothing 0,4$. Kūgelių link viela suplokštinta (0,68×0,53). Kūgelių $\varnothing 1,2$, H – 0,8. Priekinėje antkablės dalyje, kiekvienoje pusėje, išlietos po dvi ataugėles su skylutėmis. Į jas įverti žiedeliai, prie kurių pritvirtinti po 2 skirstiklius, kurie užbaigti pusrėmens formos pakabučiais. Skirstiklių L – 3,5–3,2.
2. Apyrankė, žalvarinė, juostinė, pusapvalio pjūvio. Dydis – 7,69×6,16, padaryta iš 1,32 pločio ir 0,46 storio žalvarinės juostelės, kuri galuose siaurėja ir siekia 1,14 pločio. Puošta pakraščiuose ir centre smulkiais skersiniais brūkšneliais, o tarpai tarp jų – dviem eilėmis „akinio“ ornamento.
3. Apyrankė, žalvarinė, juostinė, pusapvalio pjūvio. Dydis – 7,79×6,13, padaryta iš 1,42 pločio ir 0,55 storio žalvarinės juostelės, kuri galuose siaurėja ir siekia 1,3. Puošta kaip ir pirmoji kapo apyrankė.
4. Smeigtukas, žalvarinis, statinėlinis. L – 8,96, galvutės H – 1,5, $\varnothing 0,83$, adatos $\varnothing 0,31$.
5. Smeigtukas, žalvarinis, statinėlinis. L – 9,22, galvutės H – 1,39, $\varnothing 0,86$, adatos $\varnothing 0,35$. Šie smeigtukai buvo sujungti žalvarine grandinėle, kurios L – 56,0, padaryta iš pusapvalio pjūvio žalvarinių grandelių.
6. Įvijų, žalvarinių fragmentai. Išlikę du 2,5–2,0 ilgio gabaliukai.

Vyro kapas 27

1. Antkablės, žalvarinės fragmentai, likę 2 dalys. L – 10,7 ir 4,6.
2. Peilio, geležinio fragmentas. L – 10,7, geležtės plotis – 2,6.

Kapas 28

1. Plokštelės, žalvarinės, „vėžlio šarvo“ formos. 3 vienetai. L – 1,2, 1,3, 1,2, plotis – 0,8.
2. Ietigalis, įmovinis, geležinis, lūžęs į 2 dalis. L – 23,1, plunksnos L – 18,5, plotis – 4,5, įmovos $\varnothing 2,1$.
3. Segė, akinė, žalvarinė. L – 6,6, kojelės L – 3,7, įvijos L – 3,3, nugarėlės plotis – 1,2, kojelės – 1,9. Nugarėlės centras puoštas 2 grioveliais, o susidaręs tarpas – skersiniais brūkšneliais. Kojelė – akinu raštu.

Planų ir piešinių sąrašas

Kapinyno situacijos planas (1983, 1984, 1985 m tirtųjų plotų padėtis) M 1:250.

Jungtinis tirtųjų plotų planas M 1:200.

Ploto X planas M 1:25.

Ploto XII planas M 1:25.

Ploto XIII planas M 1:25.

Ploto XIV planas M 1:25.

Ploto XV planas M 1:25.

Kapo 25 planas M 1:5.

Kapo 25 daiktų piešiniai M 1:1.

Kapo 25 daiktų piešiniai M 1:1.

Kapo 26 planas M 1:10.

Kapo 27 daiktų piešiniai M 1:1.

Kapo 28 daiktų piešiniai M 1:1.

Atsitiktinių radinių piešiniai M 1:1.

Nuorodos

1. Planus braižė, radinius piešė Meninio apipavidalinimo dirbtuvių prie Tauragės kultūros namų dailininkas A. Remeikis. Archeologinę praktiką atliko VVPI Istorijos-pedagogikos fakulteto I kurso studentai.
2. Žr. J. Balčiūno ataskaitą LTSR MA II Archeologijos skyriuje, Inv. Nr. 1144.
3. Žr. E. Jovaiša, 1984 metų Dauglaukio k. (Tauragės raj.) plokštinio kapinyno tyrinėjimų ataskaita, V., 1985, Lietuvos TSR MA II Archeologijos skyrius, Inv. Nr. 1178.
4. Matmenys pateikti centimetrais.